

La Guerra de Successió, a Cubelles

El segle XVII acabà amb la mort sense descendència de Carles d'Àustria, comte de Barcelona, l'1 de novembre de 1700. La seva successió al capdavant de la monarquia hispànica iniciaria una de les pitjors guerres que el nostre país ha viscut, una conflagració que suposà la pèrdua de la nostra independència nacional.

La mort de Carles II sense hereus portà dos pretendents a la lluita pel tro hispànic. D'una banda Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV de França, i de l'altra, l'arxiduc Carles, segon fill de Leopold I d'Àustria. Carles II no obstant havia fet testament a favor del delfí francès, document que els autriacistes mai no van reconèixer. Avançant-se a qualsevol moviment imperial, Felip d'Anjou entrà a Madrid el 18 de febrer de 1701 i es féu coronar com a Felip V. A Catalunya convocà Corts entre el 12 d'octubre de 1701 i el 14 de gener de 1702, on va ser proclamat comte de Barcelona amb el nom de Felip IV. Segons l'historiador vilanoví Albert Virella, Cubelles no fou acceptada a les Corts, car només foren reconegudes les viles que participaren en les de 1599, amb Felip II d'Aragó:

"Fou rebutjada la representació de Cubelles entre moltes altres, no acceptant-se altra representació de l'estament reial que les viles reconegudes el 1599, entre elles Vilanova de Cubelles ...".¹

A les corts de 1599, Cubelles havia estat representada per la vila de l'Arboç, amb el seu síndic Joan Llorenç. El representant que Cubelles havia proposat per a les corts del borbó de 1701 fou Marià Gassó, síndic de la vila.

Les potències aliades europees, enemigues de la França de Lluís XIV, van signar la Gran Aliança de l'Haia el setembre de 1701, formada per la Gran Bretanya, Holanda, Prússia, Portugal i Savoia. Els aliats no podien permetre la unió de les monarquies hispànica i gal·la en un context de clar domini francès al continent i poc després començava la guerra a les possessions hispàniques del centre d'Europa.

La societat catalana tenia aversió als francesos després de l'ocupació de la Catalunya Nord, només quaranta-tres anys enrere i de la Guerra dels Nou Anys (1689-1698), que portà a l'ocupació de la capital per les tropes del Rei Sol. La França centralista i uniformitzadora tampoc era un bon precedent per al respecte de les institucions nacionals catalanes per part de Felip d'Anjou. La dura competència comercial amb els gavatxos va acabar de fer la resta.

A Catalunya es començà a crear un partit austriacista, favorable a l'Arxiduc Carles d'Àustria. El nou virrei nomenat per Felip IV, Francisco Fernández de Velasco, començà una dura persecució contra qualsevol dissidència favorable a Carles d'Àustria, fet que suposà un incentiu a la revolta contra els borbons. L'Arxiduc va prendre la iniciativa, i el 7 de març de 1704 arribà a Lisboa, des d'on organitzà una esquadra que arribà el

la guerra de successió, a cubelles

27 de maig a Barcelona per a assaltar la ciutat. Rebutjada per les tropes espanyoles acantonades a la capital, la flota salpà direcció Cadis, passant per davant de les costes de Cubelles. Molts catalans, entre ells el vilanoví Valentí Massana, s'enrolaren en la flota austriacista que, davant la fortalesa de les defenses de Cadis, conquerí el penyal de Gibraltar el 4 d'agost de 1704.

El partit austriacista era majoritari al Principat, i la Gran Bretanya, mitjançant el seu ambaixador lord Mitford Crowe, signà un acord amb la Generalitat, el Pacte de Gènova, el 20 de juny de 1705 on aconseguia l'entrada de Catalunya a la guerra al costat de l'Aliança, a canvi d'un destacat suport econòmic i militar. Només uns dies més tard, el 28 de juliol de 1705, un nou estol amb seixanta-tres navilis partí de Lisboa rumb a Catalunya. Dies més tard, el 20 d'agost de 1705, diverses tropes dels vaixells austriacistes desembarcaren a Cubelles, Vilanova, Sitges i Castelldefels, al sud, i Montgat i Badalona, al nord, amb l'objectiu d'iniciar l'atac terrestre sobre la ciutat comtal². El 22 d'agost de 1705, la flota també posà setge a Barcelona, que va capitular el 9 d'octubre. L'Arxiduc Carles, que anava a l'expedició naval, desembarcà a la capital el 7 de novembre i fou proclamat Carles III, comte de Barcelona, el 28 de novembre de 1705 per les Corts. El representant de Cubelles en aquelles corts era el síndic Marià Gassó.

El clima de tensió bèl·lica i de violència es podia viure a Cubelles amb intensitat. El 25 de novembre de 1705 va ser sepultat a la vila en Francesc Calaf, natural de La Llacuna, i mort per *escopetades* al Mas Ricart, a Vilanova de Cubelles.

La reacció espanyola va venir per terra. Felip d'Anjou preparà un exèrcit de 28.000 soldats que entrà a Catalunya el 14 de març de 1706. El 2 d'abril iniciaren el setge sobre Barcelona. Les tropes que defensaren la capital eren molt heterogènies:

“Nodrides partides de miquelets comandades per Bac de Roda, Mas de Roda i Antoni Desvalls, així com milicians de diverses contrades, es van presentar a Barcelona, que comptava amb la Coronela, d'uns 4.500 combatents”³.

Els borbònics van prendre Montjuïc el 26 d'abril, però l'arribada de tropes anglo-holandeses el 8 de maig a la ciutat, en un nombre de 4.000 homes, va capgirar la correlació de forces i només quatre dies després, els invasors van aixecar el setge en direcció al Rosselló. Cubelles, Barcelona i Catalunya restaven lliures del jou borbònic. En aquest setge va morir el cubellenc Guillem Rovirosa. La celebració del seu funeral testimonia la seva participació en la defensa de Barcelona:

“Al primer de juliol de 1706, a l'església de Cubelles se feren les funeràries de cos present, novena i cap d'Any de Guillem Rovirosa, fadrí, fill de Jaume Rovirosa, dit lo frare, pagès de Rocacrespa i de Francesca Guimerà, muller, morí al siti de Barcelona”⁴.

Continuant amb les morts violentes durant el conflicte, el 10 de gener de 1707 va ser sepultat a l'*església nova* en Josep Rovirosa, de Rocacrespa, mort d'una *punyalada*, sense saber-se tanmateix si hi hagué relació entre l'assassinat i la contesa bèl·lica.

En el terreny militar peninsular, el 25 d'abril de 1707 va tenir lloc la batalla d'Almansa, que suposà la total derrota de l'exèrcit austriacista al País Valencià. La desfeta deixà el camí cap al nostre país lliure per als espanyols, que entraren a València el 8 de maig de 1707 i van cremar viles com Xàtiva i Vila-real, a banda d'eliminar les ins-

titucions del Regne de València. Poc després començaria la invasió del Principat de Catalunya, que s'inicià el 23 de maig de 1707 amb l'atac a Tortosa.

Malgrat aquesta superioritat, la difícil situació de les tropes franceses als camps de batalla centreeuropeus obligà a reduir l'activitat militar dels franco-espanyols durant 1708 i 1709, on els fronts restaren estables al nord i al sud de Catalunya. D'aquesta manera, les tropes aliades continuaren amb la seva presència a Cubelles durant aquesta etapa de calma. Com a mostra, el 2 d'abril de 1708 fou enterrat a Cubelles el soldat portuguès Francisco de Moran, de la *Companyia del Capità Francisco Xavier*. La causa de la mort, una *escopetada*, dona a entendre la inseguretat del Penedès durant els anys centrals de la guerra.

Els catalans centraren la seva defensa en protegir les comarques de l'Ebre, zona més avançada de l'atac espanyol. El 24 de novembre de 1709, l'acta dels Consells de la Vila de Cubelles deixava escrit:

"Dit dia [24 de novembre de 1709] ha proposat lo senyor Jurat que tenia una carta del Veguer de Vilafranca que demanaven sometent per a anar al Camp de Tarragona i s'ha resolt lo Conseller que hi anessin vuit homes i que se'ls donés socors de 8 x i 2 x per cada dia per cada home i si no n'hi havia de voluntaris que es treguin a rodolins i se'ls dona llibertat als senyors Jurats que busquin de números de gent pel preu que puguin"⁵.

Ja a l'estiu de 1710, els aliats van ajuntar un exèrcit de prop de 25.000 homes. El general germànic Guido Von Starhemberg, arribat a Barcelona dos anys abans, decidí passar a l'ofensiva. Trencà el setge borbònic sobre Catalunya i arribà fins a la capital espanyola el 23 de setembre de 1710. Carles III entrava a Madrid el dia 28, però el poc suport popular dels castellans envers un monarca vingut de terres catalanes i la pressió de les tropes filipistes l'obligaren a abandonar la ciutat el 9 de novembre de 1710.

La retirada i el retorn de les tropes austriacistes als territoris de la Corona d'Aragó van tenir un episodi que marcaria els anys restants del conflicte, amb la rendició de 4.000 soldats anglesos a la ciutat de Brihuega, província de Guadalajara (Espanya), el 8 de desembre de 1710. Dos dies després, a Villaviciosa s'enfrontarien les tropes espanyoles i les aliades, amb un resultat favorable als borbons, però prou incert per a permetre el replegament de les tropes pro-catalanes cap al Principat. La retirada de les tropes de Carles III esperonà els borbònics i, d'aquesta manera, els atacs que els francesos, aliats dels espanyols, llençaven des de Catalunya Nord possibilitaren la presa de Girona per part del general Noailles el 25 de gener de 1711.

Però el fet que acabà de tombar la guerra contra Catalunya va ser la mort sense descendència el 17 d'abril de 1711 de l'emperador austríac Josep I, fill de Leopold I, que havia estat nomenat emperador el 5 de maig de 1705. El Comte de Barcelona, Carles III, germà de l'emperador difunt, passà a ser l'hereu al tro austríac i marxà de Barcelona el 27 de setembre de 1711 per a ésser coronat a Viena. En abandonar la ciutat comtal, deixà la seva dona, l'Emperadriu Elisabet de Brunswick, com a regent i prometé no abandonar mai els catalans.

Aquest imprevist suposà un canvi en les estratègies de les potències europees, que ara recelaven de la unió entre la monarquia hispànica i l'Imperi Austro-hongarès en la figura de l'Arxiduc Carles d'Àustria. Els anglesos, traint les promeses fetes als catalans al Pacte de Gènova de 1705, iniciaren les converses de pau amb els francesos per a

la guerra de successió, a cubelles

reconèixer Felip d'Anjou com a rei i comte de Barcelona a canvi de la renúncia als seus drets sobre el tro francès.

Malgrat aquests contratemps, els moviments de les tropes catalanes continuaven cercant la resistència davant la força enemiga que intentava el control del país. Els jurats cubellencs enviaren Bartomeu Vilella a negociar la contribució de la vila a la defensa de la nació:

“Dit dia (29 d'abril de 1712) los dits honorables Jurats i Consell integrant l'Orde de S.E. Marquès de Rialb, Secretari d'Estat de la R^a Majestat Cesària a l'11 del present i corrent any se ha fet sindicat a Bartomeu Vilella per a comparèixer davant dit sr. Marquès, constant dit sindicat en poder del senyor Ramon Martí, notari de Vilanova dit dia 19 de dit mes i any ”⁶.

El Marquès de Rialb era en Ramon de Vilana-Perles de Camarassa, un dels més famosos austriacistes que acompanyaren l'Arxiduc Carles en el seu regnat a Viena quan acabà la guerra.

La participació local es concretà dies més tard, i fou sotmesa a aprovació pels jurats de Cubelles el dia 1 de maig de 1712. L'acord deia així:

RAMON DE VILANA-PERLES DE CAMARASSA, MARQUÈS DE RIALB

Ramon de Vilana-Perles i Camarassa, marquès de Rialb i comte de Vilana (1660-1741) era un dels homes de més confiança de l'emperador. Doctor en Dret, notari i ciutadà honorat de Barcelona, havia estat capità de la Coronela el 1684 i el 1697, durant les guerres amb França. Austriacista de primera hora, Vilana-Perles fou empresonat pel virrei Velasco per la seva implicació en l'intent de lliurar Barcelona als aliats. A les corts de 1705-1706, va llegir, en català, la proclamació de Carles III com a rei. El 1707, va ser nomenat secretari d'Estat i del Despatx Universal. Va tenir la confiança i l'amistat del rei, que li va concedir el títol de marquès de Rialb el 1710, i de l'emperadriu, a la qual va acompanyar a Viena l'any 1713.

El seu poder no minvà a Viena, al contrari, amb el temps esdevingué una de les figures més importants de la cort imperial vienesa, fins al punt que el 1736, el marquès de Rialb va ser conseller íntim d'Estat, a més de secretari del Despatx Universal. Sens dubte, Ramon de Vilana-Perles, fou un dels personatges més influents del seu temps i ha de ser considerat un dels catalans més influents de la història.

“Dit dia hem proposat los senyors Jurats una carta de Sa Exc. Sr. Marquès de Rialb, Secretari d'Estat de Sa Majestat, junt amb còpia de la Reial Ordre de Sa Majestat la Sra. Emperadriu que Déu guardi, per l'efecte dels bagatges per a la pròxima Companyia que hem de fer els Pobles per al servei de Sa Majestat de data 25 d'abril de 1712 i ha resolt el savi Consell s'enviés llista de cavalcadures i que per dites coses s'ha fet síndic nou a la persona de Bartomeu Vilella, pagès de dita vila, dit dia en poder de Ramon Martí, notari de Vilanova”⁷.

Però les converses de pau entre les potències europees avançaven, i el 25 de juny de 1712 França i Anglaterra acordaren el cessament de les hostilitats. El borbó Felip d'Anjou volia la total derrota dels catalans abans de la signatura del tractat de pau per a aplicar el dret de conquesta i, d'aquesta manera, continuà la guerra en territori català. Carles III, fidel a la seva promesa de defensar Catalunya, envià reforços i aplegà un exèrcit de 24.000 homes l'estiu de 1712 que va assetjar la ciutat de Girona. Però la treva acordada va ser executada i els anglesos, holandesos i portuguesos van començar a abandonar Catalunya, fet que va delmar enormement l'exèrcit aliat.

L'11 d'abril de 1713 es va signar la pau a Europa entre França i els aliats a la ciutat holandesa d'Utrecht. Tot seguit, el 22 de juny de 1713 es reuniren els representants imperials i els borbònics a l'Hospitalet de Llobregat per a acordar els termes de l'evacuació. La nació restava abandonada per aquells que l'havien dut a la guerra. Així, les restes dels exèrcits aliats a Catalunya iniciaren l'embarcament a Barcelona.

La nova amenaça espanyola sobre la pràctica totalitat del territori nacional no impedí la celebració de la Junta de Braços a Barcelona per a decidir sobre la resistència davant l'atac de les tropes estrangeres. La Junta estava composta de dos-cents membres de l'estament noble, dinou de l'eclesiàstic i cent vint del braç reial o popular, aquest darrer en nom de les viles de Catalunya. En representació del braç reial hi acudí el síndic cubellenc Francesc Serra, segons consta a la relació de membres assistents⁸. El seu nomenament es va fer a Cubelles el 25 de juny de 1713:

"Hem proposat los Jurats, llegit lo Cartell de la Deputació, elegir un síndic com se demana amb plens poders, i hem elegit la persona de Francesc Serra"⁹.

Aquest braç reial votà, per setanta-vuit vots a favor i quaranta-cinc en contra, la resistència a ultrança contra l'invasor el dia 5 de juliol de 1713, amb la famosa frase "fineixi la nació amb glòria". L'11 de juliol de 1713 el Veguer de Vilafranca encara demanava l'enviament de sometents per a defensar el país, malgrat que les dates fan entendre que l'ordre no es devia finalment seguir:

"Hem proposat los senyors Jurats a vista de l'ordre del senyor Veguer per ordre, és manament dels fidelíssims diputats i oïdors del Principat de Catalunya així resoldre fer dotze homes de sometent i rellevar-ne si no convenen. Ha resolt el Consell se donés tres rals i dues lliures de pa o pollastre, a treure's a rodolins"¹⁰.

Però a pesar dels esforços, el país, abandonat i exhaust, restava indefens davant la potència militar de l'enemic. El Penedès va ser ocupat per les tropes franco-espanyoles acantonades a Tortosa i a Lleida. La capital comarcal es rendí el 21 de juliol de 1713, el que fa pensar que Cubelles va caure sota el jou borbònic en el decurs d'aquell divendres d'estiu. A final del mes de juliol, només restaven lliures les places de Cardona (el Bages), Castellciutat (l'Alt Urgell), Mallorca (les Illes), i la capital del país, Barcelona.

Després de l'anotació de l'11 de juliol de 1713 al Llibre dels Consells de Cubelles, la següent és del dia 1 de febrer de 1714, amb la major part del país ocupada. El fet

JOSÉ PATIÑO ROSALES

José Patiño Rosales (1666-1736). Nat a Milà, Itàlia, fou un funcionari reial castellà i un dels ministres més importants del dement Felip d'Anjou. Durant la Guerra de Successió fou nomenat l'any 1711 com a superintendent d'Extremadura, i el 1713, de Catalunya. Un cop ocupat i subjugat el

Principat, José Patiño gestionà el Decret de Nova Planta, encarregat de liquidar les llibertats catalanes, i de la implantació del cadastre, nova i injusta figura tributària que només seria aplicada als catalans per al pagament de les despeses de la guerra i per a la contribució a les arquies borbòniques.

Nomenat Intendent de la Marina borbònica, l'any 1726 passà a ocupar de facto el càrrec de primer ministre fins a la mort a Segòvia, Espanya, el 1736.

la guerra de successió, a cubelles

s'explica per l'impàs que es va produir en l'administració local cubellenca amb l'arribada de l'exèrcit d'ocupació.

El 25 de juliol de 1713, les tropes hispano-franceses del duc de Pòpuli començaren a encerclar el recinte murallat de la capital del país. Durant els mesos següents, els catalans intentaren la sublevació de les viles i pobles de Catalunya, sota la pressió dels exèrcits espanyols, que encalçaven els exèrcits catalans amb base a les places fortes lliures del domini borbònic. El resultat va ser que les tropes lleials van fustigar els atacants de Barcelona durant els primers mesos de 1714, encara que el control efectiu del territori corresponia als Borbons. L'autoritat dels nous governants sobre la vila de Cubelles resta palesa a l'escrit municipal on es deia:

“Vuy 14 de maig de 1714 se'n són anats dos llaüts al desembarcament del Prat per ordre del senyor intendent Patiño, a la qual gent dels llaüts han donat los senyors Jurats cinc doblers i un real de vinya”.¹¹

L'ocupació militar va ser implacable amb els catalans que havien gosat discutir el poder del dement Felip d'Anjou. No hi ha evidències de saquejos a Cubelles, encara que Vilanova i la Geltrú va ser incendiada i saquejada el divendres 25 de maig de 1714. Era la política de terror, que seria emprada novament pels espanyols dos-cents vint-i-cinc anys després. Les paraules del pare Garí per a descriure aquest episodi fan encara estremir:

“Mai l'estrella fatal ha lluit i en tan mala hora per a Vilanova! Consternats els habitants en veure el desenfré i llicència de la soldadesca, el pillatge i el saqueig, i el foc devorador que consumia llurs llars, se sotmeteren a totes les exigències dels invasors”¹².

L'arribada del duc de Berwick com a nou cap de les tropes franco-espanyoles va suposar l'empenta definitiva per a l'atac final sobre Catalunya. Era el 6 de juliol de 1714 i les seves tropes franceses de refresc, el millor exèrcit de tot Europa, van prendre Barcelona a l'assalt la matinada de l'11 de setembre de 1714. Finien prop de vuit segles d'autogovern per a la nació catalana i acabava la Guerra de Successió.

El decret de Nova Planta i el cadastre

Les conseqüències de la contesa bèl·lica van ser dures i colpidores per a la nació catalana. Molts catalans van haver de patir la presó o marxar a l'exili. D'aquesta manera, el 16 de setembre de 1714 es va prohibir el càrrec de virrei, les Corts, la Diputació del General, el Consell de Cent i els consells municipals, i el país fou dividit en dotze corregiments, després que foren abolides les vegueries. Cubelles va restar inclosa al corregiment de Tarragona, que arribava fins a Vilanova i la Geltrú.

El govern de Catalunya va quedar en mans d'un capità general, que alhora presidia la Reial Audiència. Els batlles i jurats van passar a dir-se alcaldes i regidors i, d'ençà l'ocupació espanyola, van passar a ser nomenats pel capità general, prèvia proposta de la *Real Audiencia*.

Felip d'Anjou demanà el 12 de març de 1715 que el *Consejo de Castilla* li detallés el nou govern que calia implantar al Principat de Catalunya. Així fou durant l'any 1715 quan el superintendent José Patiño, responsable del subministrament a l'exèrcit, pre-

parà l'informe que havia de servir al *Consejo de Castilla* per a elaborar el Decret de Nova Planta, publicat el 16 de gener de 1716, que eliminava formalment la sobirania legislativa, fiscal i judicial de Catalunya. En aquest informe, l'extremeny deia dels catalans que “*són apassionats a la seva pàtria amb tal excés que els fa trastornar l'ús de la raó i només parlen en la seva llengua nativa*”¹³.

El decret borbònic començava dient:

“Per quant per Decret de nou d'octubre de l'any pròxim passat segellat de sa reial mà vaig ser servit de dir que havent amb l'assistència divina i justícia de sa causa, pacificat ses armes el Principat de Catalunya, tocava a sa sobirania establir govern en ell”.

La llengua catalana va ser abolida de les institucions públiques i s'instaurà un nou règim fiscal com a sanció per les despeses de la guerra, un nou règim que es concretà en l'aparició d'un nou tribut que només s'aplicà a Catalunya: el cadastre.

Notes

- ¹ Virella, Albert. *Cubelles. Dos segles de la vida d'una vila mediterrània*. Programa Festa Major Cubelles 1994. Pàg. 27.
- ² Virella, Albert. *Cubelles. Dos segles de la vida d'una vila mediterrània*. Programa Festa Major Cubelles 1994. Pàg. 27.
- ³ Hernández i Cardona, Francesc Xavier. *Història Militar de Catalunya*. Volum III. Editorial Dalmau. Pàg. 222.
- ⁴ Llibre d'òbits 1706. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Cubelles.
- ⁵ Llibre dels Consells de Cubelles. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Cubelles.
- ⁶ Llibre dels Consells de Cubelles. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Cubelles.
- ⁷ Llibre dels Consells de Cubelles. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Cubelles.
- ⁸ Morales, Francisco José. *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII y XVIII*.
- ⁹ Llibre dels Consells de Cubelles. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Cubelles.
- ¹⁰ Llibre dels Consells de Cubelles. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Cubelles.
- ¹¹ Arxiu Parroquial de Cubelles. Llibre dels Consells de la Vila.
- ¹² Garí i Siu mell, Josep Antoni. *Descripción e Historia de la Villa de Villanueva y Geltrú desde su fundación hasta nuestros días*. El Cep i la Nansa Edicions. 1996. Pàg. 219.
- ¹³ Aguilera, Gemma. *La nació espoliada*. Revista Sàpiens, número 108. Pàg. 51.